

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата культурології, професора

ПОЛІЩУК Людмили Олександрівни

на дисертаційну роботу **ХАРЧЕНКА Михайла Володимировича**
«Музичні події в сучасній українській культурі: режисерські стратегії
та культуротворчі функції»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки
зі спеціальності 034 Культурологія

Актуальність теми дослідження. Дисертаційна робота Харченка Михайла Володимировича «Музичні події в сучасній українській культурі: режисерські стратегії та культуротворчі функції» присвячена актуальній та своєчасній проблематиці дослідження музичних подій як цілісного соціокультурного явища в умовах трансформаційних викликів 2020–2025 років. У фокусі наукової уваги її автора, М. В. Харченка – складний і багатовимірний процес еволюції музичної подієвості в контексті сучасних викликів та загроз: пандемії COVID-19, інтенсивної цифровізації та повномасштабної російсько-української війни. Організація і проведення музичних подій в Україні, як і інших культурницьких заходів, зазнали значних змін. У вітчизняній культурології музичні події не розглядалися як цілісне соціокультурне явище у зазначений період. Актуальність теми зумовлена розривом між фрагментарністю наявного знання і потребою в комплексному культурологічному осмисленні музичних подій як динамічного явища сучасної української культури.

Ступінь наукової обґрунтованості результатів, сформульованих в роботі, їх наукова новизна. Дисертація М. В. Харченка – це комплексне культурологічне дослідження музичних подій в сучасній українській культурі 2020–2025 років – їхніх режисерських стратегій та культуротворчих функцій в умовах трансформаційних викликів. Здобувачем слушно обрано період з 2020 по 2025 роки, оскільки саме цей досліджуваний період позначений одночасним впливом трьох системних чинників: пандемії COVID-19, інтенсивної цифровізації суспільного життя та повномасштабного російського збройного вторгнення в Україну.

Варта уваги оригінальна методологічна модель вивчення музичних подій з точки зору культурологічного, подієвого, перформативного, семіотичного,

соціологічного, комунікативного та медіадискурсивного підходів, що формують єдину інтегративну модель. Така методологія дозволяє адаптувати дослідження до специфічного соціокультурного контексту та аналізувати музичну подію як художній перформанс, культурну практику, знакову систему, продукт соціальних відносин і медійний феномен. Саме таке поєднання теоретичних оптик було необхідним для адекватного осмислення здобувачем сутнісних трансформацій музичних подій в Україні 2020–2025 років, коли вони з форми мистецької репрезентації перетворилися на потужний інструмент культурного спротиву, національної консолідації та міжнародної культурної дипломатії.

Аналіз дисертації дає підстави стверджувати, що мета і завдання роботи досягнуті. Теоретичні та методологічні положення і висновки є результатом авторських досліджень, містять новизну. Зокрема, у дисертації вперше здійснено комплексний культурологічний аналіз музичних подій в Україні 2020–2025 років як цілісного соціокультурного явища, що радикально трансформувалися під одночасним впливом пандемії COVID-19, процесів цифровізації та повномасштабної російсько-української війни; доведено, що комплексний культурологічний аналіз музичних подій цього періоду є фундаментальною передумовою для цілісного розуміння цієї еволюції – в єдності її форм, стратегій організації та культуротворчих функцій.

У роботі досліджено, як, починаючи з 2020 року, музичний фестивальний рух і концертна діяльність в Україні зазнали двох послідовних системних потрясінь – пандемії COVID-19 та повномасштабного російського вторгнення, – які докорінно змінили умови, формати і функції фестивалів і концертів як форми музичної подієвості. Прослідковано еволюцію музичних фестивалів і концертів у досліджуваний період, яка позначена переходом від моделі «дозвілєвого видовища» до моделі «соціальної інституції». Визначено п'ять груп цифрових та гібридних форматів музичних подій в Україні 2020–2025 років: формати дистанційної трансляції – livestream-концерти і онлайн-фестивалі; формати імерсивної присутності – VR- та AR-концерти, голографічні виступи; мультимедійні шоу і медіаарт-перформанси; гібридні події; цифрові інструменти розширення події – QR-коди, AI-інсталяції та інтерактивні платформи. Аналіз цифрових та гібридних форматів музичних подій в Україні 2020–2025 років надав можливість автору констатувати, що цифровізація не є простим технологічним оновленням концертної практики – вона трансформує саму природу музичної події як культурного феномену.

Здобувачем доведено, що У 2020–2025 роках музичні події в українській культурі перестали бути лише формою художньої репрезентації чи розваги. Вони

трансформувалися у складний соціокультурний механізм, де режисерські стратегії та культуротворчі функції взаємно посилюють одна одну. Режисура, реагуючи на кризи, створює адекватні художні форми, а культуротворчий потенціал забезпечує суспільну значущість і стійкість цих форм. У результаті музична подія постає як дієвий інструмент культурного спротиву, консолідації нації, збереження ідентичності та формування майбутнього української культури в умовах екзистенційних викликів.

Сформована джерельна база є багатокomпонентною, міждисциплінарною та репрезентативною, що забезпечило можливість комплексного аналізу поставлених завдань. Вважаємо, що представлене дослідження створює теоретичне підґрунтя для подальших наукових розвідок у галузі культурології та музикознавства.

Структура і зміст дисертації відповідають встановленим вимогам. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (411 найменувань), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 314 сторінок, у тому числі основного тексту 168 сторінок.

У *Вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, визначено мету, завдання наукового пошуку, об'єкт, предмет і методи дослідження, наукову новизну, практичне значення та апробацію одержаних результатів, відомості про особистий внесок здобувача, публікації.

Матеріал розділів і підрозділів відповідає назвам, свідчить про виконання сформульованих завдань. Кожен розділ логічно та послідовно розкриває основні аспекти досліджуваної проблематики, завершується висновками, що констатують та відображають основні наукові результати, отримані здобувачем.

У *першому розділі* «Музична подія як об'єкт культурологічного аналізу» досліджено стан наукового розроблення проблеми та систематизовано джерельну базу, розглянуто теоретичні засади аналізу музичних подій як соціокультурного феномену та інструменту ідентичності. Підсумовано, що незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених окремим аспектам музичних подій, як цілісний об'єкт культурологічного аналізу досліджувана тема залишається недостатньо системно осмисленою у вітчизняній гуманітаристиці. Обґрунтовано інтегративний методологічний підхід, що дає змогу інтерпретувати музичну подію одночасно як художній перформанс, соціокультурну практику, знакову систему та медійний феномен, що забезпечує її багатовимірне осмислення.

У *другому розділі* «Музичні події в Україні в контексті трансформаційних викликів» здійснено аналіз основних форм музичних подій – фестивалів, концертів, музичних шоу, а також цифрових та гібридних форматів – крізь призму

їх трансформації під впливом пандемії, цифровізації та війни. Здобувачем прослідковано, що пандемія спричинила системну економічну кризу галузі, критично залежної від виступів наживо, і стимулювала вимушене освоєння цифрових інструментів та експерименти з форматами – жоден із яких, однак, не став повноцінною заміною концерту наживо. У роботі звернено увагу на інституційну підтримку УКФ, що частково компенсувала втрати індустрії і водночас свідомо формувала новий культурний порядок денний з акцентом на національну ідентичність. Констатовано, що повномасштабна війна поглибила ці трансформації. У роботі докладно розглянуто, як на просторовому рівні відбулось радикальне переосмислення концертної локації: метро, бомбосховища і прифронтові зони стали повноцінними майданчиками, перетворивши концерт на акт культурного опору. На міжнародному рівні гастрольна діяльність українських артистів набула характеру цілеспрямованої культурної дипломатії. На рівні культурної ідентичності зафіксовано глибоку трансформацію: свідомий перехід на українську мову, переорієнтація тематики, благодійність як норма концертної діяльності. Здобувач зробив спільний висновок для обох періодів: криза не знищує фестивальну і концертну діяльність, а переосмислює її – щоразу підтверджуючи незамінність живої музичної події і примножуючи її суспільні функції.

У *третьому розділі* «Режисура та культуротворчий потенціал музичних подій» проаналізовано режисерські стратегії музичних подій та розкрито їх культуротворчий потенціал. Прослідковано еволюцію режисури від традиційного сценічного інструментарію до динамічної, контекстно-чутливої практики, яка не лише адаптується до зовнішніх обмежень, а й активно продукує нові моделі подієвості. Паралельно звернено увагу, як музичні події утвердилися як потужний культуротворчий феномен, що реалізує комплекс взаємопов'язаних функцій, кожна з яких докладно проаналізована у роботі.

Прикінцеві *Висновки* ґрунтуються на комплексному культурологічному аналізі музичних подій 2020–2025 років. У Висновках узагальнено результати дослідження, підбито підсумки, зокрема, констатовано, що загалом період 2020–2025 років став етапом радикальної реконцептуалізації музичної події в Україні, коли етично-соціальні функції почали домінувати над комерційними. Підсумовано, що сучасна музична подія в Україні сьогодні виконує критично важливі культуротворчі завдання: терапевтичну підтримку суспільства, збереження та розвиток національної ідентичності, волонтерську мобілізацію та культурну дипломатію. Акцентовано, що гібридність форматів стала запорукою стійкості української культури, даючи їй змогу залишатися життєздатною та відкритою до глобальних інновацій навіть у часи найбільших випробувань.

Загалом, роботі притаманна цілісність, послідовність викладення матеріалу, логічна довершеність, чіткість сформульованих висновків. Стиль тексту дисертації відповідає науковим стандартам. Візуальний матеріал, розміщений у додатках до дисертації, вдало доповнює весь дослідницький процес.

Практичне значення роботи. Результати дослідження мають практичне значення, можуть бути використані, як в музичній індустрії, так і в навчальному процесі. Зокрема, теоретичні положення та аналітичні висновки роботи розширюють проблематику досліджень музичних подій, фестивального руху, культурних індустрій і перформативних практик. Практична цінність дослідження проявляється і в можливості застосування його результатів під час створення концепцій та сценаріїв музичних подій, фестивалів і концертів. Також матеріали роботи можуть бути використані до розробки навчальних курсів із культурології, менеджменту соціокультурної діяльності, режисури масових заходів і музичної індустрії; навчальних посібників і методичних розробок.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Дисертаційна робота М. В. Харченка виконана особисто. Наукові положення та науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати висвітлено у 9-ти публікаціях, із них – 3 статті у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; 6 публікацій апробаційного характеру – у збірниках тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях. Апробація результатів дослідження є достатньою.

Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Разом з тим, варто звернути увагу на окремі **дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації:**

1. Потребує уточнення понятійний апарат - зокрема співвідношення понять «музична подія», «культурна подія» та «перформативна практика». У деяких фрагментах вони використовуються як взаємозамінні.

2. Твердження у висновках про декомерціалізацію музичних подій у період криз виглядає дещо узагальненим, потребує додаткового підтвердження та обґрунтування.

Утім, висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Дисертаційне дослідження Харченка Михайла Володимировича «Музичні події в сучасній українській культурі: режисерські стратегії та культуротворчі функції» є самостійною, завершеною роботою, відзначається теоретичною і практичною новизною, відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом

Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Харченко Михайло Володимирович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 Культурологія.

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат культурології, професор,
віцепрезидент з науково-педагогічної
та методичної роботи,
професор кафедри івент-менеджменту
та індустрії дозвілля
Київського національного університету
культури і мистецтв

 Людмила ПОЛЩУК

